

ПРАВИЛА ЗА РАБОТА С ТРУПОВЕ НА СЪМНИТЕЛНИ/ВЕРОЯТНИ/ПОТВЪРДЕНИ СЛУЧАИ С КОРОНА ВИРУС COVID-19

Одобрени от Българското Дружество по Съдебна Медицина и Експертния Съвет
по Съдебна медицина към Министерство на здравеопазването

**А. ПРАВИЛА ЗА ТРАНСПОРТИРАНЕ НА ТРУП НА
СЪМНИТЕЛЕН/ВЕРОЯТЕН/ПОТВЪРДЕН СЛУЧАЙ С КОРОНА ВИРУС
COVID-19 (2019-nCoV) ОТ МЕСТОПРОИЗШЕСТВИЕ/СПЕШНО
ОТДЕЛЕНИЕ ИЛИ ДРУГО МЕДИЦИНСКО ЗВЕНО КЪМ
МОРГА/СЪДЕБНОМЕДИЦИНСКО ОТДЕЛЕНИЕ.***

**Б. ПРАВИЛА ЗА ДЕЙСТВИЕ С ДОСТАВЕНИ В МОРГАТА
ТРУПОВЕ НА ПОЧИНАЛИ ВСЛЕДСТВИЕ НА СЪМНИТЕЛНА ИЛИ
ВЕРОЯТНА ИНФЕКЦИЯ С 2019-nCoV.**

**В. ПРАВИЛА ЗА АУТОПСИЯ НА ТРУПОВЕ НА ПОЧИНАЛИ
ВСЛЕДСТВИЕ НА СЪМНИТЕЛНА ИЛИ ВЕРОЯТНА ИНФЕКЦИЯ С
2019-nCoV.**

**Г. ПРАВИЛА ЗА ПРЕДАВАНЕ ЗА ПОГРЕБЕНИЕ НА ПОЧИНАЛИ
ВСЛЕДСТВИЕ НА СЪМНИТЕЛНА ИЛИ ВЕРОЯТНА ИНФЕКЦИЯ С
2019-nCoV.**

Приложение 1 – Лични предпазни средства

* правилата за работа на мястопроизшествие са описани в отделен документ

А. ПРАВИЛА ЗА ТРАНСПОРТИРАНЕ НА ТРУП НА СЪМНИТЕЛЕН/ВЕРОЯТЕН/ПОТВЪРДЕН СЛУЧАЙ С КОРОНА ВИРУС COVID-19 (2019-nCoV) ОТ МЕСТОПРОИЗШЕСТВИЕ/ СПЕШНО ОТДЕЛЕНИЕ ИЛИ ДРУГО МЕДИЦИНСКО ЗВЕНО КЪМ МОРГА/СЪДЕБНОМЕДИЦИНСКО ОТДЕЛЕНИЕ.

1. Трупове на съмнителни/вероятни/потвърдени случаи на инфектирани с COVID-19 трябва да се транспортират към моргата колкото се може по-скоро, според достъпните средства за това.
2. Обслужващият персонал трябва да носи подходящи лични предпазни средства и облекло (N95 или N100 маски, дълги водонепроницаеми еднократни хирургични престилки с повишена плътност и ръкавици, по време на обработка/подготовка на тялото.
3. СТРОГО ЗАБРАНЕНО е на близките на починалото лице да докосват или целуват тялото. Броят на близките, на които да бъде позволено да видят тялото с цел разпознаване/идентификация трябва да бъде минимизиран по възможност до 1 човек (по изключение втори, който да го подкрепя). Същите следва да носят маска N95/N100, ръкавици и предпазни престилки. Разрешава им се единствено да застанат на разстояние не по-малко от 1 (един) метър от тялото.
4. СТРОГО СЕ ЗАБРАНЯВА на близките на починалото лице да променят позата или дрехите на тялото, при каквито и да било обстоятелства.
5. Трупът трябва да се подготви на местопроизшествието или друго място, откъдето ще се транспортира, от оторизирания за това персонал, преди транспортирането.
6. Подготовка на трупа:
  - 6.1. Вътрешен (първи) пласт/слой: може да се увие тялото в бял/син памучен чаршаф.
  - 6.2. Среден (втори) пласт: да се постави тялото в трупен чувал.
  - 6.3. Външен (трети) пласт: да се постави тялото във втори трупен чувал, след което да се обработи последният с 0,5% разтвор на натриев хипохлорит (белина) или друг възприет дезинфектант.
7. Транспортирането от местопроизшествието/спешно отделение или друго място е препоръчително да се извърши от двама служители (по един от изпращащото и от приемащото звено – моргата). И двамата служители трябва да носят подходящи лични предпазни средства (N95/N100 маски, ръкавици и защитни престилки).
8. При пристигане в моргата/съдебномедицинско отделение, тялото трябва незабавно да се постави в определената хладилна камера за съхранение.
9. Вземането на проби от всички съмнителни или вероятни случаи с корона вирус COVID-19, трябва да се осъществява от определения за това персонал, на местопроизшествието/спешно отделение или друго място, преди транспортирането.
10. Потвърдените за COVID-19 починали не се аутопсират, освен в предвидените в закона случаи.

Б. ПРАВИЛА ЗА ДЕЙСТВИЕ С ДОСТАВЕНИ В МОРГАТА ТРУПОВЕ НА ПОЧИНАЛИ ВСЛЕДСТВИЕ НА СЪМНИТЕЛНА ИЛИ ВЕРОЯТНА ИНФЕКЦИЯ С 2019-nCoV.

1. Трупове на съмнителни или вероятни за COVID-19 инфекция случаи, които се транспортират, следва да бъдат насочвани, след уведомление, към моргата/съдебномедицинско отделение на съответното по регион областно лечебно заведение. По изключение, при липса на капацитет за съхранение на телата, може да се насочват към друго звено, определено от отговорните органи.
2. При липса на капацитет за съхранение, поради особено голям брой случаи, е възможно местните представители на изпълнителната власт да организират наемане на големи хладилни помещения или хладилни ремаркета (последните се разполагат на подходящо за контрол и охрана място).
3. Трупове трябва да се поставят в два слоя трупен чувал (за избягване на изтичането на телесни течности), като външният слой се обработва с 0,5% натриев хипохлорит или друг възприет дезинфектант. Поставя се обозначителен етикет и съответните предупредителни знаци за биологична опасност.
4. Приеманият тялото медицински персонал трябва:
  - 4.1. Да носи подходящи лични предпазни средства (ЛПС).
  - 4.2. Да изиска и получи писмено постановление от разследващо орган, за извършване на аутопсия/съдебномедицинска експертиза на труп.
  - 4.3. Да съобщи и обсъди случая с отговорния съдебен лекар в регионалното съдебномедицинско звено, за да се реши как ще се извърши аутопсията.
  - 4.4. Да уведоми за случая незабавно:
    - 3.4.1. Националния кризисен щаб.
    - 3.4.2. Регионалната Здравна Инспекция (РЗИ).
    - 3.4.3. Директора на лечебното заведение, в което е трупът.
4. Аутопсията на случай с фатална, съмнителна или вероятна инфекция с COVID-19 трябва да се извършва в съответното лечебно заведение, разполагащо с подходяща аутопсионна зала.

В. ПРАВИЛА ЗА АУТОПСИЯ НА ТРУПОВЕ НА ПОЧИНАЛИ ВСЛЕДСТВИЕ НА СЪМНИТЕЛНА ИЛИ ВЕРОЯТНА ИНФЕКЦИЯ С 2019-nCoV.

1. Аутопсията (ако е наложителна) при случай с фатална, съмнителна или вероятна инфекция с COVID-19 трябва да се извършва в съответното лечебно заведение, разполагащо с подходяща аутопсионна зала.
2. За случаите на починали в Спешно отделение или по време на обслужване от ЦСМП, отговорният клиничен/спешен лекар следва да вземе писмено съгласие от наследник на починалия, за извършване на клинична аутопсия (от клиничен патолог), освен в случаите, когато се налага съдебномедицинска експертиза и аутопсията се извършва от съдебен лекар.
3. За случаите на починали извън лечебно заведение, с неясна/съмнителна причина за смърт, при издадено постановление от разследващ орган за извършване на съдебномедицинска експертиза, аутопсията трябва да бъде извършена от специалист по съдебна медицина.
4. Персоналът при обработка на тялото, трябва да носи лични предпазни средства (ЛПС), подходящи за аутопсия на особено опасна инфекция (виж Приложение 1). Преди аутопсията се проверява наличието на всички необходими ЛПС и дезинфектанти, както и помощни средства. Подготвят се минимум два комплекта аутопсионен инструментариум.
5. Извършването на аутопсия изисква стриктно спазване на протоколите и мерките при използване на препоръчаните лични предпазни средства (първични бариери) и аутопсионна зала ниво BSL 2 (вторични бариери за инфекцията).
6. Персоналът за извършване на аутопсията следва да се състои от необходимия минимум специалисти. Това са: опитен специалист по Съдебна медицина, аутопсионен асистент (санитар, препаратор) и евентуално медицински специалист за вземане на микробиологични проби или специалист за фотодокументиране на находките. Провежда се устен инструктаж преди аутопсията.
7. Изземат се проби за 2019-nCoV PCR тест – от белодробна тъкан, кръв и урина – колкото е възможно по-рано, като пробите се изпращат в референтното звено/лаборатория за изследване, при спазване на изискванията за съхранение и транспорт.
8. По време на аутопсията, се спазват стриктно следните процедури:
  - 8.1. Само един специалист извършва дисекция/разрези във всеки един момент. Не се предават инструменти от ръка в ръка. Не се прави опит за хващане на изгърван и падащ инструмент. Не се сменя острие на скалпел по време на работа.
  - 8.2. Превенция от убождане/нараняване на кожата: не се поставят капачки/предпазители върху използваните игли, не се прегъват или отрязват игли, осигурява се подходящ контейнер за безопасно поставяне и последваща дезактивация на използваните остриета и игли.
  - 8.3. Спазва се абсолютна чистота. Покапване или зацапване на пода или предпазните престилки и други части от екипировката трябва да се избягва. В случай на покапване/зацапване на пода, измива се незабавно и се почиства с 1% разтвор на натриев хипохлорит (белина) или друг силен дезинфектант. Не се използва вода под високо налягане.

- 8.4. Спазват се стриктно техниките за безопасно извършване на аутопсия, с цел предпазване на персонала. Желателно е осцилиращият трион да има аспиратор.
- 8.5. Взетите некропсични проби от тъкани за хистологично изследване, трябва веднага на място да се поставят в закрит контейнер с формалин.
- 8.6. При вземане на проби за химико-токсикологично изследване, се извършва опаковане на същите с надлежно надписване на пробите и предупредителен знак и надпис за биологична опасност, след което с помощта на сътрудник се опаковат в чиста външна опаковка за транспортиране. Външната найлонова опаковка се обеззаразява с подходящ дезинфектант.
9. При зашиване на тялото след аутопсия е уместно да се използва иглодържател. След зашиването, тялото трябва да се измие с вода и накрая да се обработи с 0,5% натриев хипохлорит или друг подходящ/препоръчан дезинфектант.
10. Трупът трябва да бъде поставен в двуслойна обвивка – два последователни трупни чувала, след което външният да се обработи с 0,5% натриев хипохлорит (белина) или друг подходящ/препоръчан дезинфектант, особено по циповете.
11. Трупът се поставя и съхранява в хладилна камера, до момента на предаване за погребение/кремация.
12. Цялата аутопсионна зала и прилежащите използвани помещения следва да се почистват и измият (с попиване на излишната вода). Всички инфектирани отпадни материали като контаминирано облекло на трупа, чаршафи и еднократни материали, трябва да бъдат поместени в два слоя найлонови чували за опасен биологичен отпадък и подлежат на инсинерация. Ако облекло или други предмети представляват веществено доказателство, същите се отделят и обеззаразяват. Инструментариумът се измива старателно и се потапя в 0,5% разтвор на натриев хипохлорит (белина) или друг подходящ дезинфектант (например водороден прекис и др.). Аутопсионната маса, допълнителните стативи и масички, плотовете, подът и стените на помещението се почистват старателно и изцяло, след което се обработват със същия вид дезинфектант (0,5% натриев хипохлорит или друг). Може да се включат бактерицидни УВ лампи, при наличие на такива.
13. Персоналът, участвал в аутопсията, се напръсква чрез спрей с дезинфектант, преди да свали личните предпазни средства (ЛПС). Всички еднократни предпазни маски и облекла, ръкавици и калцуни трябва да се поставят в два слоя найлонови чували за опасен биологичен отпадък и подлежат на инсинерация. Респираторите и вентилиращите устройства и шлемове трябва да се обработят старателно със спрей-дезинфектант и изтрият след свалянето им, след това да се оставят да изсъхнат в място за съхранение или в стаята за преобличане.

Г. ПРАВИЛА ЗА ПРЕДАВАНЕ ЗА ПОГРЕБЕНИЕ НА ПОЧИНАЛИ ВСЛЕДСТВИЕ НА СЪМНИТЕЛНА ИЛИ ВЕРОЯТНА ИНФЕКЦИЯ С 2019-nCoV.

1. Препоръчва се телата на починали със съмнение или вероятна инфекция с COVID-19 (след аутопсия) да се предават за погребение или кремация във възможно най-кратък период от време.
2. Евентуални религиозни приготовления трябва да се извършват под строгия контрол на служител от РЗИ.
3. Балсамацията следва да се избягва (с изключение на случаите за репатриране в друга държава, съгласно изискванията).
4. Освобождаването на тялото и предаването му на близките, трябва да се извършва при спазване на законовите изисквания и под контрола на служител на РЗИ, със стриктно спазване на предпазни мерки за защита от инфекция, съгласно чл.22(1) на Наредба № 2 от 21.04.2011 г. на МЗ за здравните изисквания към гробищни паркове (гробища) и погребването и пренасянето на покойници.
5. Забранява се на близките и на погребалните агенции да отварят запечатания ковчег, за което се извършва контрол от служител на РЗИ.
6. Всички трупове на съмнителни или вероятно заразени с COVID-19, се препоръчва да се вземат за погребение или кремация директно от моргата, където се съхраняват, за предпочитане още в деня на извършване на аутопсията или на следващия ден.

Подготвил

Д-р Янко Колев, дм – секретар на Българско Дружество по Съдебна медицина
член на Експертния съвет по Съдебна медицина към Министерство на здравеопазването
Началник на отделение по Съдебна медицина в МБАЛ - Габрово

Приложение 1

ЛИЧНИ ПРЕДПАЗНИ СРЕДСТВА (ЛПС) ИЛИ ЛИЧНА ПРЕДПАЗНА ЕКИПИРОВКА СА ЗАЩИТНИТЕ ОБЛЕКЛА И ПОКРИТИЯ И РЕСПИРАТОРНАТА ЗАЩИТА. Желателно е да се тренира поставяне и сваляне.

ЛПС (облекло) включва:

- Еднократно хирургическо облекло (туника и панталон) или еквивалент.
- Еднократен водоустойчив защитен костюм (гащеризон) с качулка и пълно покритие на краката.
- Ботуши до ниво на коленете.
- Еднократна защита на обувките (калцуни или еквивалент).
- Непропусклива дълга еднократна найлонова престилка.
- Ръкавици, защитаващи от порязване (метална плетка или кевлар).
- Двойни ръкавици (вътрешен слой – чифт аутопсионни ръкавици, външен чифт ръкавици с дължина по възможност до лактите)

РЕСПИРАТОРНА ЗАЩИТА ВКЛЮЧВА:

Пълна защита на лицето *Powered Air Purifying Respirators (PAPR)* with HEPA filter. Този тип респиратор се състои от качулка с екран или шлем, дихателна тръба, нагнетателен вентилатор на батерии, с HEPA-филтри. Отговаря на изискванията на CDC (Центровете за превенция и контрол на инфекциите на СЗО). Подлежи на многократно използване след дезинфекция. Носенето само на очила и маска не предпазва в пълна степен и зрителното поле се запотява.

